

Belgie-Belgique

P.B.

Gent X

BC-6042

Sociaaal

WELZIJNS magazine nr 09

jaargang 30 - verschijnt niet in juli en augustus november 2009
Maandelijkse uitgave

Afgiftekantoor Gent X - P309738

- LETS: sociaal, gemeenschapsvormend en boordevol mogelijkheden
- De kostprijs van bezieling
- Werk armoede weg!
- Sociaal lokaal beleid Limburg met dorpsrestaurants

Kluwer

a Wolters Kluwer business

Kluwer uitgevers, Zeutestraat 7, 2800 Mechelen

LETS

Vijftien jaar geleden ontstond in Leuven de eerste Vlaamse LETS-groep. De belangstelling voor deze ruilnetwerken is alsmat toegenomen. Sinds mei dit jaar is er ondersteuning door de Vlaamse Gemeenschap (Sociale economie). Wat heeft LETS in zijn mars?

Sociaal, gemeenschapsvormend en boordevol mogelijkheden

KORT

LETS is geen wondermiddel, wel een bindmiddel. Het economisch-filosofisch, het sociaal en het praktisch karakter van LETS zijn vaak ook de motieven van geïnteresseerden om tot een LETS-groep toe te treden of er een te starten. De ene deelnemer zoekt vooral het sociale aspect in LETS, de andere denkt eerder aan de economische en ecologische toekomst van onze planeet, nog een ander vindt het gewoon praktisch om dingen te kunnen doen voor elkaar. Ideaal gezien, is iedere deelnemer gemotiveerd om te 'LETS-en' omwille van die drie elementen samen.

LETS draagt tal van sociale sterktes in zich. Het biedt de kans tot meer onderlinge afhankelijkheid, en dus solidariteit en samenhang in een bepaalde buurt.

Behoren tot een LETS-groep en dus ruilen met een munteenheid, betekent op zoek gaan naar sociaal contact, naar een nuttige dienst, iets willen bijleren, individuele verrijking en versterking met diversiteit als uitdaging en bijdragen aan een duurzame en vriendelijke economie en samenleving.

"Vooral als het officiële geld schaars wordt, zoeken mensen naar alternatieven"

(Hugo Wanner, 2003)

LETS staat voor Local Exchange and Trade System of 'lokale ruilkring' (vrij vertaald), als alternatief ruilsysteem, ontstaan tijdens de economische crisis van 1983 in Canada waar mensen werk en loon verloren (zie kader). Ook in de huidige economische crisis staat LETS sterker in de schijnwerpers. Toch is het systeem meer dan een alternatief voor de slabakkende dollar/

euro-economie of een reactie op een economische crisis. Zoekend naar een eigen identiteit in Vlaanderen, biedt LETS tal van sociale en maatschappelijke mogelijkheden. Hieronder worden drie verschillende perspectieven beschreven van waaruit LETS kan benaderd worden. Het gaat om achtereenvolgens het economisch-filosofisch, het sociaal en het praktisch karakter van LETS. In dit artikel wordt voornamelijk het sociaal karakter uitgediept.

ECONOMISCH-FILOSOFISCH

LETS is een alledaagse en lokale ruil-

economie die wordt gedragen door een verenigde groep vrijwillige individuen. De individuen ruilen goederen (zelfgekweekte groenten, kledij, zelfgemaakt brood en taarten...) en vooral diensten (kinderopas, tuinonderhoud, kookinitiaties, taallessen...) en dit tegen een lokale, complementaire munt. LETS is hierdoor een open, eerlijke en vriendelijke economie met respect voor ecologie en vooral voor mensen. Het motto van LETS is: zolang er talent is, is er handel. Het is een kwalitatieve reactie op de huidige, op winst en consumptie gerichte economie, waarin hebzucht en oneerlijkheid, uitbuiting en uitsluiting nooit veraf zijn. LETS komt onder meer naar voor als een duurzaam samenlevingsmodel in een maatschappij met ecologische, economische en individualiseringsgrenzen. Dat laatste aspect wordt hieronder belicht.

LETS, SOCIAAL

"Complementaire munten kunnen niet alleen een economische crisis verzachten. Ze kunnen ook meer duurzaam gedrag en nieuwe sociale relaties tot stand brengen."

(Bernard Lietaer, 2009)

"LETS is niets minder dan een lokale economie met een sociale structuur, een economie van verbondenheid waarin mensen meer met elkaar en vooral meer voor elkaar doen" (Humanitas en Humanistische Verbond, 1999). Een LETS-groep creëert een platform waarbij mensen andere mensen op een vrijblijvende manier 'ontmoeten' in functie van het iets doen voor elkaar. De enige gemeenschappelijke noemer die deze mensen bezitten, is dat ze in dezelfde omgeving en/of regio woonachtig zijn. Dat benadrukt het lokale aspect van LETS. Ruilen gebeurt gemakkelijker tussen mensen uit de eigen buurt dan tussen mensen van verschillende steden. Een serieuze territoriale afstand is namelijk een hogere drempel om te 'LETS-en'¹ of te ruilen. LETS versterkt dus sociale, lokale banden via het ten dienste staan van elkaar.

'SOCIAAL NETWERK'-VERSTERKEND, BALANS VAN 'GEVEN EN NEMEN'

LETS is – omwille van het versterken van sociale banden – in de eerste plaats een aanvulling en uitbreiding op het bestaande sociale en/of professionele netwerk van mensen. Het is een vat boordevol talenten en vaardigheden waar iedereen volgens eigen noden en behoeften gebruik van kan maken. Voor iedereen, en in het bijzonder voor mensen met een beperkt en weinig gevarieerd lokaal sociaal netwerk, is LETS dus netwerkverrijkend. Vaak is het leren kennen van nieuwe mensen zelfs een argument om zich bij een LETS-groep aan te sluiten.

LETS is vooral sterk omdat het een gezond en duurzaam netwerk creëert, en dit via een evenwichtige balans van geven en nemen als rode draad die dan ook een fundament van een LETS-groep vormt. Er is een tweevoudige balans binnen LETS te onderkennen: de groeps- en de individuele balans.

De groepsbalans

Deelnemende leden die enkel diensten en goederen vragen of enkel diensten en goederen bieden, verlammen het systeem. Zij doen namelijk een onevenwicht ontstaan in de groep en in het LETS-systeem. Mensen die enkel diensten vragen, consumeren de munt; mensen die enkel diensten aanbieden, potten de munt op. Wil het systeem echter draaiende blijven, dan moet de munt rollen. Dat betekent dus dat iedereen zowel actief moet bijdragen (lees: diensten leveren) aan als actief genieten (lees: diensten vragen) van het systeem.

De individuele balans

In ruil voor geleverde diensten wordt een munt als waardering gegeven. Iedere LETS-groep heeft zo zijn eigen complementaire munt (zie kader). Dat brengt de relatie tussen gever en ontvanger in balans, en zorgt ervoor dat er geen verplichtingen zijn. Dit wil zeggen dat degene die de diensten ontvangt niet noodzakelijk terug een dienst hoeft aan te bieden aan de persoon van wie hij de dienst ontvangen heeft. Hierdoor ontstaat een draaiend systeem met een aaneenrijging van vriendendiensten en sociale relaties die zich voltrekken in een sfeer van vrijblijvendheid: Jan laat de hond van Nora uit, Nora gaat fietsen met Laura, Laura doet de was van Giovanni, Giovanni kookt af en toe voor Jeanne mee, Jeanne past het kindje van Gerda en Paul op, Gerda en Paul helpen de tuin opknappen van Louis, Louis geeft zijn gelezen krant aan Stefan, enzovoort. Afhankelijk van de noden leert men telkens nieuwe en andere mensen kennen. Wat ontstaat, is een kennissennetwerk op basis van gewaardeerde activiteiten.

MENSEN STERKER MAKEN EMPOWERMENT

"Mensen doen aan sociaal handelen en ontwikkelen in dit handelen een identiteit."

(Maria Bouverne-De Bie, 2006).

LETS levert ook een bijdrage aan de zelfwaarde van mensen. Zoals reeds beschreven, wisselen mensen talenten en mogelijkheden met elkaar uit. Mensen bezitten altijd wel iets wat ze kunnen en bovendien nog graag doen ook. Via LETS krijgt men dan ook meer zicht op de eigen mogelijkheden doordat mensen gestimuleerd worden om na te denken over wat zij kunnen bijdragen ten aanzien van leden van de LETS-groep. Mensen hoeven zich bovendien niet te bewijzen of vooraf een diploma voor te leggen om bijvoorbeeld iemand een bezoek te brengen, op iemands kinderen te passen of iemands haar te knippen. Het is uiteraard niet de bedoeling dat men mensen van een kapsel voorziet waarmee ze niet meer het huis uit durven. Het is de bedoeling om anderen te plezieren door datgene aan te bieden waar men goed in is en wat men graag doet. Het kan soms om kleine dingen gaan (een bezoekje, een wandelingetje, gezelschap bij een oudere, breien...).

Mensen krijgen via LETS meer betekenis in en voor de samenleving. Het gevolg hiervan is dat het zelfwaardegevoel van ieder individu afzonderlijk stijgt. LETS bezorgt mensen aldus de kans om te groeien, sterker te worden en het leven in eigen handen te nemen. LETS draagt dus op die manier ook indirect bij tot activering en empowerment, wat in essentie betekent dat mensen macht of kracht verleend wordt om hun leven in eigen handen te nemen, met als gevolg dat zij hierdoor sterker worden (Van Hove G., In Broekaert E., 2004). Mensen worden immers via LETS ook uitgedaagd in assertiviteit en zelfinitiatief.

DIVERSITEIT

LETS kan vervolgens – naast het versterken van het sociaal netwerk en het individu – ook worden aangegrepen als een methode om diversiteit te versterken en/of te verwezenlijken. In LETS draait het niet om welke achtergrond iemand

heeft, maar wel om de mogelijkheden die iemand bezit, ongeacht etniciteit, leeftijd, sociaaleconomische status, opleiding... Wel is het zo dat hoe groter en gevarieerder het publiek (mannen, vrouwen, jong, oud, allochtoon, autochtoon) binnen een LETS-groep, hoe groter en gevarieerder het aanbod en dus hoe gemakkelijker een antwoord op diverse noden of vragen kan geboden worden. Sommige bestaande LETS-groepen – vooral de groepen met een professional als sturende kracht – pogen diversiteit na te streven, en dit met specifieke aandacht voor diversiteit van allochtonen en autochtonen, alsook van mensen met een lagere en mensen met een hogere sociaaleconomische status. Evenzeer is het mogelijk dat mensen met een verstandelijke en/of lichamelijke beperking deelnemen aan het systeem. Ook een diversiteit van mannen en vrouwen is LETS-verrijkend.

WARME GEMEENSCHAPS-CULTUUR VERSUS KOELE, PROFESSIONELE CULTUUR

In tijden van individualisering en de roep om solidariteit en verantwoord burgerschap is LETS een zeer nuttig systeem. Bij de individualiseringstendens heerst namelijk de paradox dat ieder individu net door autonoom te willen zijn in toenemende mate afhankelijk wordt van instanties en instituties. Instanties en instituties worden nagenoeg gekenmerkt door een koude, niet-duurzame professionele relatie waar men voor geleverde diensten moet betalen in euro's. Om bijvoorbeeld als oudere verzorgd te worden, gaat men naar een rust- of verzorgingstehuis, of krijgt men een verpleegkundige aan huis. Deze afhankelijkheid van professionele verzorgers is vanzelfsprekender geworden dan de afhankelijkheid ten aanzien van mensen onderling (Hendrix H., 2003). Het moet echter mogelijk zijn ook buiten deze vanzelfsprekendheid van professionele hulp en zorg te treden: misschien zijn er bijvoorbeeld mensen in de eigen buurt

die zich willen engageren om een ouder iemand een bezoek te brengen of voor deze persoon boodschappen te doen. De sterkte van niet-professionele hulp en zorg is dat er tevens een mogelijkheid bestaat om via dienstverlening duurzame sociale contacten te ontwikkelen, en aldus een warme 'uitwisselings-' en gemeenschapsvormende cultuur te creëren. In deze context is LETS complementair (het heeft niet de intentie om vervangend te zijn omdat het hier enkel om vrijblijvende vriendendiensten gaat) aan het bestaande professionele hulp- en dienstverleningskader omdat dit laatste kader – wegens te duur – ook steeds meer onder druk komt te staan. Zo wordt onder meer LETS Vlaanderen vzw uitgedaagd mee na te denken over mogelijke nieuwe ontwikkelingen inzake ouderenzorg of kinderopvang.

LETS heeft omwille van het vrijblijvende vriendendienstkarakter ook vrijwilligerswerkraakpunten. LETS draagt echter een bijkomende sterkte doordat geleverde prestaties continu en direct beloond worden. Dit evenwicht maakt het vrijblijvende karakter ook eerder duurzaam en draaglijk. Daar waar het vrijwilligerswerk een verbintenis is tussen een actieve en een eerder passieve mens, is LETS een verbintenis tussen twee actieve mensen. Degene die diensten ontvangt, wordt ook geactiveerd waardoor de aard van de verhouding ook anders wordt: macht en onmacht verdwijnen hierdoor. Eén persoon is zowel gever als ontvanger. Dit alles zorgt er mede voor dat de vrijwilliger op termijn niet uitgeblust geraakt. Naast de 'sociale neveneffecten' die LETS teweegbrengt, is LETS ook gewoon nuttig voor iedere deelnemer afzonderlijk.

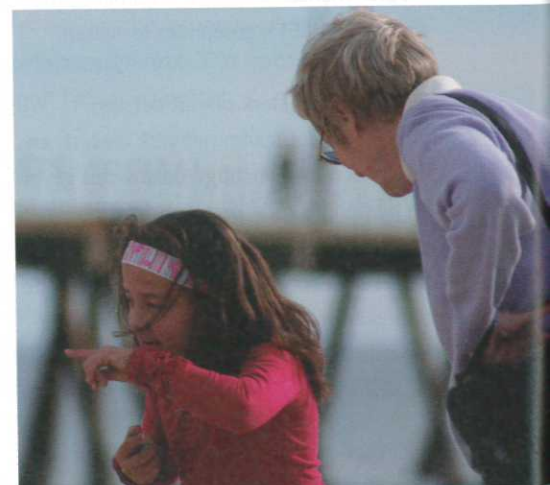
LETS, PRAKTISCH

Af en toe hebben mensen noden waarvoor ze in de gewone economie geen antwoord vinden of waaraan ze geen geld willen of kunnen uitgeven. Een voorbeeld: een alleenstaande weduwe, Lidy, heeft

een grote tuin. Haar grasmaaier is echter stuk en ze ziet het niet zitten om een nieuwe aan te kopen. Ze heeft zich dus bij LETS aangesloten. Daar heeft ze Luc leren kennen. Hij komt nu bij haar het gras afrijden, afwisselend met André die dit ook zeer graag doet in zijn vrije tijd. Lidy zelf bakt op haar beurt taart voor mensen die dit vragen. Het delen van de grasmachine is niet alleen 'consuminderen' (meer doen met minder), maar het is ook gewoon nuttig om een duur goed te kunnen delen of een dienst uit te wisselen met elkaar, en aldus geld uit te sparen. Aan dit praktische karakter is echter een addertje onder het gras verbonden voor LETS. De keerzijde van de medaille van praktisch nut is namelijk dat mensen vooral deelnemen uit eenzijdig eigenbelang. Als enkel het eigenbelang centraal staat, wordt er misbruik gemaakt van de LETS-mogelijkheden en dit kan of mag geenszins de bedoeling zijn. Eigenbelang mag daarom niet het leitmotiv zijn om deelnemer te worden van een LETS-groep. Het uitgangspunt van ieder deelnemend lid moet geïnspireerd zijn door een combinatie van eigenbelang samen met het belang van een ander (een en-enverhaal in plaats van een of-ofverhaal). Dit is zeker een uitdaging en een fragiel punt in een wereld waar eigenbelang vaak voorop staat.

Leen De Clercq

Coördinator LETS Vlaanderen

WEGWIJS

LETS

LETS staat voor Local Exchange and Trade System of, vrij vertaald, 'lokale ruilkring'. In Vlaanderen durven we ook wel de betekenis 'Leuk Eigen Tijds Samenwerken' aan dit letterwoord te geven.

ONTSTAAN

In 1983 is LETS ontstaan in Canada. De reden daarvoor was dat door het wegvallen van economische activiteit een grote werkloosheid ontstond en mensen dus ook geen loon meer verwierven. De plaatselijke bevolking had echter heel wat vaardigheden en capaciteiten, maar kon hiermee niet meer terecht in de gangbare economie. Op grond hiervan begon men in ruil voor een complementaire munt sterktes, vaardigheden, capaciteiten via diensten voor elkaar te ruilen (Wanner H., 2002).

LETS IN VLAANDEREN?

In Vlaanderen viert LETS zijn vijftiende verjaardag met de LETS-groep Leuven als startende groep in 1994. Deze LETS-groep ruilt met 'IKU'. De LETS-groepen in de Westhoek ruilen met 'kartjes', in Geel met 'hartjes', in Gent met 'stropkes' en in Antwerpen met 'handjes'. Vandaag tellen we een twintigtal LETS-groepen verspreid over het Vlaamse land. Er zijn LETS-groepen die professioneel ondersteund worden, maar meestal worden de LETS-groepen gerund op louter vrijwillige basis. Er is een variatie van grote (minstens 60 à 80 leden) tot kleine groepen (12 à 20 leden). Elke LETS-groep heeft een open groepscultuur, waarmee bedoeld wordt dat iedere groep openstaat voor nieuwe leden.

HOE WERKT LETS?

De werking van LETS is het best uit te leggen aan de hand van een concreet voorbeeld.

FICTIEF VOORBEELD UIT DE LETS-GROEP AALST-LOUDENAARDE (RUILEENHEID 20 IETSJES PER UUR):

Fatma kan goed Turks koken. Ansie die verlekkerd is op Turkse gerechten vraagt Fatma geregeld eens bij haar thuis om een Turks gerechtje uit te proberen.

Ansie geeft voor één avond 20 ietsjes aan Fatma omdat zij telkens ongeveer twee uur samen koken en uiteraard wat bijpraten over de gebeurtenissen van de voorbije weken.

individuele rekening:

Fatma + 40 iets

Ansie - 40 iets

Ansie op haar beurt is sociaal en neemt daarom af en toe een half uurtje de tijd om Francine te bezoeken. Francine is een 80-jarige weduwe, woont niet ver van Ansie en geniet ervan als Ansie nog eens langskomt. Francine geeft voor dit bezoekje 10 ietsjes aan Ansie.

individuele rekening:

Ansie -20 (-40 + 20) iets

Francine -20 iets

Francine is op haar beurt zeer goed in breien en houdt zich er graag mee bezig als ze alleen is. Zij werd door Sylvie gevraagd een geboortekleedje te breien voor Sylvie's pasgeboren baby. Sylvie kocht hiervoor zelf eerst de wol aan. Omdat Francine vier uren aan het kleedje gewerkt heeft, krijgt zij hiervoor van Sylvie 80 ietsjes.

individuele rekening:

Francine +60 (-20 + 80) iets

Sylvie -80 iets

Enzovoort.

Ondersteunende organisaties van het LETS-netwerk zijn onder meer Steunpunt Welzijn (Aalst-Oudenaarde), Vorming Plus (Antwerpen, Kortrijk, Oostende)... Er bestaat een goede samenwerking met Netwerk Vlaanderen.

INFO EN CONTACT?

Wilt u zich aansluiten bij een bestaande LETS-groep of is er geen groep in uw buurt, maar wilt u zich te verenigen met een aantal sympathisanten om een nieuwe groep op te starten, dan kan u steeds bij LETS terecht via onderstaande contactgegevens.

CONTACTGEGEVENS

LETS Vlaanderen

Coördinator Leen De Clercq

Wellekensstraat 45

9300 Aalst

053 73 08 92

info@letsvlaanderen.be

www.letsvlaanderen.be

BRONNEN

De Bie M. (2006), Sociale pedagogiek, Gent, Universiteit Gent.

Hendrix H. (2001), Bouwen aan netwerken. Leer- en werkboek voor het bevorderen van sociale steun in de hulpverlening, Soest, Nelissen.

Humanitas en Humanistische Verbond (1999), Geld verliest zijn waarde. Welzijn en wederkerigheid in lokale ruilkringen. Amsterdam, Humanitas en Humanistische Verbond.

Bienstman, M. (2009), 'Pionieren met complementair geld. Oplossingsgericht project naar aanleiding van de financiële crisis', Magazine Netwerk Vlaanderen, 27 (1), p. 4-6.

Wanner H. (2003), LETS vrijwilligerswerk nieuwe stijl, vzw LETS Vlaanderen.

Broekaert E. (2004), Handboek bijzondere orthopedagogiek, Antwerpen-Apeldoorn, Garant.

VOETNOOT

¹ Waar in dit artikel wordt gesproken over 'LETS-en', betekent dit begrip ook ruilen.